

Model of Promoting Language Development in Children Aged 2-4 Years Old by Parents or Caregivers: A Case Study in Child Care Center*

Yuwadee Pongsaranuntakul, RN, MA¹, Sudaporn Payakkaraung, RN, PhD¹

Abstract

Purpose: To develop the model of promoting language development in children aged 2-4 years old by parents or caregivers.

Design: Participatory action research.

Methods: Key informants were 7 participants, including 5 parents or caregivers and 2 teachers. Data were collected using in-depth interviews, focus group and reviewing data documentation. Content analysis was used to analyze the data.

Main findings: Model of promoting language development in children aged 2-4 years old by parents or caregivers comprised of 3 main components. The first one is to spend time together between parents and children in any activities interested to the children i.e. singing, reading or telling story. Also asking questions which leading those children to analyze wider. The second component is to give an opportunity for children to show their ability through doing activities together with parents or caregivers, persuade them to help themselves in their daily lives activities. Another way is to assign them to do easy tasks e.g. sweeping the floor or watering the plants. The last component is to give positive reinforcement and give them compliments.

Conclusion and recommendation: Parents or caregivers, teachers and others who provided care for children will be able to use result to apply and use it as the guideline in different way for promoting especially in language development for children aged 2-4 years old.

Keywords: language development, children, participatory action research

J Nurs Sci. 2016;34(2):34-44

Corresponding Author: Assistant Professor Sudaporn Payakkaraung, Faculty of Nursing, Mahidol University, Bangkok 10700, Thailand, e-mail: sudaporn.pay@mahidol.ac.th

* This research was funded by Thai Health Promotion Foundation

¹ Faculty of Nursing, Mahidol University, Bangkok, Thailand

รูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล: กรณีศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก*

ยุวดี พงษ์สาระนันกุล, ศศ.ม.¹ สุดาภรณ์ พยัคฆเรือง, ปส.น.¹

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล

รูปแบบการวิจัย: การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย: กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก 7 คน ได้แก่ บิดามารดาหรือผู้ดูแลจำนวน 5 คน ครูจำนวน 2 คน การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย: รูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล มี 3 องค์ประกอบสำคัญ องค์ประกอบแรก คือ การใช้เวลา ในการทำกิจกรรมที่เด็กสนใจร่วมกันกับบิดามารดาหรือผู้ดูแล เช่น การเล่น เล่านิทาน ร้องเพลง หรืออ่านหนังสือ การพูดคุยซักถามสิ่งที่เด็กได้พบเห็น ด้วยการตั้งคำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบ องค์ประกอบที่ 2 การให้โอกาส เป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถของตนเอง ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกันกับบิดามารดาหรือผู้ดูแล ชักชวนให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ฝึกให้ช่วยทำงานบ้าน พร้อมกับมอบหมายหน้าที่ง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น กวาดบ้าน รดน้ำต้นไม้ องค์ประกอบสุดท้าย การให้แรงเสริมทางบวก เป็นการทำให้เด็กเกิดความภูมิใจ พร้อมกับพูดชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม เมื่อเด็กทำงานได้สำเร็จ เด็กเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในอนาคตของเด็ก

สรุปและข้อเสนอแนะ: บิดามารดาหรือผู้ดูแล ครูและบุคคลที่ให้การดูแลเด็ก สามารถนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์เป็นแนวทางในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้แก่เด็กวัย 2-4 ปี

คำสำคัญ: พัฒนาการด้านภาษา เด็ก การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

J Nurs Sci. 2016;34(2):34-44

Corresponding Author: ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุดาภรณ์ พยัคฆเรือง, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 10700, e-mail: sudapom.pay@mahidol.ac.th

* โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสุขภาพ (สสส.)

¹ คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

ความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นกระบวนการถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ทำให้มนุษย์เข้าใจซึ่งกันและกัน การสื่อสารจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ในอนาคต การพัฒนาด้านภาษาของเด็กปฐมวัยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เด็กได้รับ การพัฒนาจะเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับขั้น เริ่มจากการได้ยินเสียงตั้งแตอยู่ในครรภ์มารดา ในช่วงไตรมาสที่สามของการตั้งครรภ์ ทารกสามารถติดต่อสื่อสารได้ตั้งแต่แรกเกิดด้วยการร้องไห้ ส่งเสียงอ้อ อา อ้อแอ้ ที่ไม่เป็นคำพูด ปรากฏจากความหมายที่แท้จริง ทารกเริ่มเรียนรู้ภาษาจากการได้ยิน ได้ฟังภาษาพูด พัฒนาตามวัย จนกระทั่งเลียนเสียง เปล่งเสียงเป็นคำ และสื่อสารด้วยภาษาพูดที่มีความหมาย ซับซ้อนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง¹ พัฒนาการทางภาษาแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ด้านแรก คือ ด้านการรับรู้ภาษา (receptive language) โดยผ่านทางประสาทรับความรู้สึกที่สำคัญ คือ การได้ยินและการมองเห็น ทำให้สามารถแยกแยะความแตกต่างของเสียง ค้นหาความหมาย แปลความหมายจากเสียงที่ได้รับ และเข้าใจความหมายของเสียงได้ ด้านที่สอง คือ ด้านการแสดงออกทางภาษา (expressive language) เป็นการสร้างหรือออกเสียงพูดที่มีความหมาย พัฒนาการด้านภาษาถือเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับเด็กปฐมวัยในการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การสร้างเสริมพัฒนาการด้านอื่นๆ หากเด็กไม่ได้รับการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา หรือมีทักษะทางภาษาล่าช้าตั้งแต่ปฐมวัย อาจส่งผลเสียต่อพัฒนาการของการเรียนรู้ สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมตามมา ขณะเดียวกันหากให้การสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาอย่างเหมาะสมตามช่วงอายุ จะเป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้พัฒนาภาษาอย่างเต็มศักยภาพ ช่วงปฐมวัยจึงถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมและมีความสำคัญมากที่สุดสำหรับการพัฒนาด้านภาษาของเด็ก เนื่องจากเป็นระยะที่สมองกำลังมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว มีความสามารถในการปรับตัวสูง โดยเฉพาะระบบประสาท และเซลล์สมองจะเจริญเติบโตเต็มที่ถึงร้อยละ 80 จึงเป็นระยะที่เกิดการเรียนรู้ได้มากที่สุด² ถือเป็นช่วงสำคัญที่สุดของชีวิต³

อย่างไรก็ตาม ผลการสำรวจที่ผ่านมายังคงพบเด็กไทย

มีปัญหาพัฒนาการด้านต่างๆ ไม่สมวัย โดยเฉพาะพัฒนาการด้านภาษา ดังเช่น ผลการสำรวจของคณะกรรมการระดับชาติแห่งชาติดังกล่าวครั้งแรกในปี พ.ศ. 2534 พบเด็กไทยวัย 2-60 เดือน มีพัฒนาการด้านการสื่อสารและการใช้ภาษาล่าช้าร้อยละ 5 สถิติของสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ปี พ.ศ. 2536 พบเด็กไทยวัย 0-5 ปี มีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าร้อยละ 8.6 ในปี พ.ศ. 2542 กรมอนามัยเริ่มทำการสำรวจพัฒนาการเด็กไทยทั่วประเทศ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุก 3 ปี ในปี พ.ศ. 2542 พ.ศ. 2546 พ.ศ. 2550 และครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. 2553 เก็บข้อมูลในรูปแบบการวิจัย สุ่มกลุ่มตัวอย่างทั่วประเทศประมาณ 1,600 คนในแต่ละครั้ง ผลการคัดกรองพัฒนาการของเด็กทั้ง 4 ครั้ง ได้ผลไม่แตกต่างกันมากนัก โดยพบว่าพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าในสัดส่วนที่สูงกว่าพัฒนาการด้านอื่นๆ ถึงร้อยละ 13.7 ร้อยละ 16.1 ร้อยละ 21.8 และร้อยละ 18.88 ตามลำดับ⁴ จึงกล่าวได้ว่าแนวโน้มสถิติตลอด 15 ปีที่ผ่านมา เด็กไทยมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าในสัดส่วนค่อนข้างสูงอย่างต่อเนื่อง

การมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้า จะส่งผลกระทบต่อเชิงลบต่ออารมณ์และบุคลิกภาพ ขัดขวางการเรียนรู้ทำให้พัฒนาการด้านสติปัญญา และพัฒนาการด้านอื่นๆ ล่าช้าด้วย นอกจากนี้ยังพบความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการด้านภาษาล่าช้ากับความเสี่ยงที่จะมีพัฒนาการด้านภาษาล่าช้าต่อเนื่อง⁵ การมีต้นทุนด้านภาษาที่แตกต่างกันตั้งแต่วัยทารก ทำให้ขาดโอกาสในการเรียนรู้สิ่งรอบตัว ความเข้าใจภาษาน้อยกว่า การสื่อสารบอกความต้องการได้น้อยกว่า ส่งผลถึงช่วงวัยประถมศึกษา ทำให้เรียนรู้ได้น้อยกว่า เด็กจะมีปัญหาด้านการเรียนรู้ ปัญหาพฤติกรรม ปัญหาการเรียน ทั้งการอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ และระดับสติปัญญาต่ำ⁶

กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงมีนโยบายปฏิบัติการจัดการศึกษาปฐมวัยรอบ 2 (พ.ศ. 2552-2561) ด้วยมาตรการหลักให้ส่งเสริมบทบาทของครอบครัว และสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวด้วยการให้ความรู้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กในครอบครัว ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อธรรมชาติ และ

พัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคน สอดคล้องกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการพัฒนาด้านภาษา และสร้างเสริมการเรียนรู้แก่เด็ก ขององค์กรด้านเด็กในประเทศสหรัฐอเมริกา (Zero to Three National Center for Infants Toddlers and Families) ในปี พ.ศ. 2554 ที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัว การสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของบุคลากรสาธารณสุขที่ทำงานกับเด็ก และการให้ความรู้แก่บิดามารดา ผ่านสื่อต่างๆ ที่หลากหลาย⁷ แต่ปัญหาที่พบในปัจจุบัน คือ ผู้ปกครองบางส่วนยังคงขาดความรู้ มีปัญหาและอุปสรรคในการสร้างเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมแก่เด็กตามวัย มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง โดยเชื่อว่าการปล่อยให้เด็กอยู่น้ำจอทีวีหรือคอมพิวเตอร์จะช่วยให้เด็กฉลาดและพูดได้เร็ว⁸ สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาของเด็กปฐมวัยโดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล พบว่าเป็นงานวิจัยที่อยู่ในรูปแบบของการให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ปกครองที่มีการกำหนดเทคนิควิธีต่างๆ ในการพัฒนาด้านภาษาไว้แล้ว และให้ผู้ปกครองนำไปปฏิบัติต่อเด็กที่บ้าน การที่ผู้ปกครองไม่ได้มีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหา และร่วมวางแผนกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง อาจทำให้ขาดความตระหนักรู้ในความสำคัญของกิจกรรมที่ปฏิบัติ และอาจไม่ก่อให้เกิดความยั่งยืนในการปฏิบัติ ซึ่งตามแนวทางของ Developmental-Individual Relationship based Model (DIR / Floor time) ให้ความสำคัญกับการกระตุ้นระบบประสาทด้วยสิ่งเร้า โดยเน้นการใช้สัมพันธ์ภาพ ความรัก ความอบอุ่น และความผูกพันภายในครอบครัว⁹ ซึ่งผู้ปกครองเป็นบุคคลที่สำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการ การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยจึงใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ตามแนวคิดนี้ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทุกขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ ร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ลงมือปฏิบัติ และติดตามประเมินผลการปฏิบัติร่วมกัน ตลอดจนปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติจนประสบผลสำเร็จ แนวคิดนี้เชื่อว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ยั่งยืนของบุคคลต้องเกิดจากการเปลี่ยนแปลงที่ตัวบุคคลเอง แต่ละบุคคลล้วนมีศักยภาพ

ในตนเอง หากได้รับการเสริมพลังจะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่นำสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนได้¹⁰

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาสำหรับเด็กอายุ 2-4 ปี ด้วยกระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของบิดามารดาหรือผู้ดูแล โดยการจัดกิจกรรมที่มุ่งใจให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลอยากเรียนรู้ และหาแนวทางปฏิบัติด้วยตนเองในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กให้มีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเลือกศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านราชคราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นศูนย์ฯ พัฒนาเด็กเล็กที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้เข้าร่วมโครงการสร้างเสริมศักยภาพศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการพัฒนาเด็กปฐมวัย แต่พัฒนาการด้านความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาของเด็กในระดับชั้นอนุบาล 1 ของศูนย์พัฒนาเด็กฯ แห่งนี้ ในปี พ.ศ. 2556 ยังคงมีพัฒนาการไม่สมวัยถึงร้อยละ 20¹¹

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ บิดามารดาหรือผู้ดูแลของเด็กอายุ 2-4 ปี ที่มาใช้บริการในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านราชคราม จังหวัดพระนครศรีอยุธยา รวมทั้งครูหรือผู้ดูแลเด็ก การเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 7 คน ได้แก่ บิดามารดาหรือผู้ดูแลจำนวน 5 คน ครูหรือผู้ดูแลเด็กประจำระดับชั้นอนุบาล 1 จำนวน 2 คน โดยมีเกณฑ์ดังนี้

1. เกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (inclusion

criteria) ในส่วนของบิดามารดาหรือผู้ดูแล กำหนดเกณฑ์ ดังนี้ คือ 1) เป็นบิดามารดาหรือผู้ดูแลที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่บ้านเดียวกับเด็กอายุ 2-4 ปี โดยที่เด็กไม่มีปัญหาสุขภาพที่ขัดขวางต่อการพัฒนาการด้านภาษา หรือได้รับการวินิจฉัยว่ามีโรคทางพันธุกรรมที่ทำให้พัฒนาการล่าช้า แต่กำเนิด 2) บิดามารดาหรือผู้ดูแลไม่มีปัญหาด้านการสื่อสาร สามารถพูด อ่าน และเขียนภาษาไทยได้ และ 3) เด็กในความดูแลได้รับการประเมินด้วยแบบคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิด-5 ปี (Thai Development Skills Inventory for children from birth to five years: TDSI) พบว่ามีพัฒนาการด้านภาษาทั้งด้านการเข้าใจภาษา และการใช้ภาษาต่ำกว่าเกณฑ์อายุ ส่วนครูหรือผู้ดูแลเด็กมีการกำหนดเกณฑ์ดังนี้ คือ 1) เป็นครูหรือผู้ดูแลเด็กประจำระดับชั้นอนุบาล 1 ที่รับผิดชอบดูแล และจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่เด็ก 2) มีประสบการณ์ในการดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กแห่งนี้มาอย่างน้อย 6 เดือน

2. เกณฑ์การยุติการเข้าร่วมการวิจัย (termination criteria) เมื่อบิดามารดาหรือผู้ดูแลไม่สามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มครบทั้ง 2 ครั้ง และไม่ได้นำรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาที่ได้จากการสนทนากลุ่มครั้งที่ 1 ไปปฏิบัติกับเด็ก เป็นเวลาครบทั้ง 1 เดือน หรือเด็กในความดูแลลาออกจากศูนย์พัฒนาเด็กและครูหรือผู้ดูแลเด็ก ผู้เข้าร่วมการวิจัยย้ายหรือลาออกจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

เครื่องมือการวิจัย

ประกอบด้วย 1) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของบิดามารดาหรือผู้ดูแล 2) แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของครู/ผู้ดูแลเด็ก 3) แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มบิดามารดาหรือผู้ดูแล 4) แนวคำถามสำหรับสัมภาษณ์เชิงลึกครู และ 5) เครื่องบันทึกเสียงพร้อมอุปกรณ์การบันทึกผู้ดูแล โดยแนวคำถามในการสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสร้างขึ้นและผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน คำถามในการสนทนากลุ่มจำนวน 15 ข้อ และสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 12 ข้อ โดยเป็นคำถามเกี่ยวกับ มุมมองและความคิดเห็นของบิดามารดาหรือผู้ดูแลเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษา การสร้างเสริม

พัฒนาการด้านภาษาของเด็ก กิจกรรมที่สร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา การมีส่วนร่วมระหว่างบิดามารดาหรือผู้ดูแลกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการสร้างเสริมพัฒนาการ และความต้องการการสนับสนุนในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา เป็นต้น

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยครั้งนี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล (หมายเลขเอกสาร IRB-NS2014/246.0508) ผู้วิจัยเชิญชวนให้เข้าร่วมการวิจัยด้วยความสมัครใจ ในขณะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พูดคุยจะใช้ภาษาและคำพูดที่ทำให้เกียรติแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย การไม่ละเมิดสิทธิผู้เข้าร่วมวิจัย หากผู้ให้ข้อมูลไม่ประสงค์จะให้ข้อมูลได้อีกสามารถยุติการให้ข้อมูลได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผลกับผู้วิจัย การยุติการเข้าร่วมวิจัยจะไม่ส่งผลกระทบต่อตัวผู้เข้าร่วมการวิจัยและเด็กที่จะได้รับการบริการจากศูนย์พัฒนาเด็กเล็กฯ

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนข้อมูลที่ได้จากการทำโครงการสร้างเสริมศักยภาพชุมชนท้องถิ่นในการดูแลเด็กวัย 2-5 ปี พื้นที่ภาคกลางและภาคตะวันตก ศึกษาผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบประเด็นปัญหาในเรื่องพัฒนาการของเด็กที่ได้จากการประเมินด้วยแบบคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยแรกเกิด-5 ปี ในปี พ.ศ. 2556 โดยพัฒนาการทั้งด้านความเข้าใจภาษา และการใช้ภาษา ต่ำกว่าเกณฑ์ถึงร้อยละ 20 และจากการทำนโยบายสาธารณะร่วมกันระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย ได้ข้อสรุปร่วมกันว่าบิดามารดาหรือผู้ดูแลครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กมากขึ้น จึงนัดหมายครู/ผู้ดูแลที่เกี่ยวข้องในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กร่วมทำสนทนากลุ่มเพื่อทบทวนปัญหาที่เกิดขึ้นอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยวิเคราะห์ผลการประเมินพัฒนาการด้วยแบบคัดกรองและส่งเสริมพัฒนาการเด็กแรกเกิด - 5 ปี ของเด็กระดับชั้นอนุบาล 1 ที่เริ่มเข้าเรียนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้าน

ราชคราม ในปี พ.ศ. 2557 พบว่ามีเด็กจำนวน 8 คนที่มีพัฒนาการด้านภาษาต่ำกว่าช่วงอายุที่เหมาะสม เด็กทั้ง 8 คนได้รับการส่งเสริมพัฒนาการโดยครูหรือผู้ดูแลเด็กของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านราชครามอย่างต่อเนื่อง และเมื่อคัดกรองซ้ำอีกครั้งภายหลังได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่ศูนย์ฯ 1 เดือน พบว่ามีเด็กจำนวน 5 คน จากทั้งสิ้น 8 คน ยังคงมีพัฒนาการด้านภาษาต่ำกว่าช่วงอายุที่เหมาะสม ส่วนพัฒนาการด้านอื่นเหมาะสมกับอายุ จึงวางแผนร่วมกันกับครู/ผู้ดูแลเพื่อดำเนินการเชิญบิดามารดาหรือผู้ดูแลที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลักเข้าร่วมการวิจัย เพื่อออกแบบรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กร่วมกัน ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกครู/ผู้ดูแลจำนวน 2 คนที่รับผิดชอบดูแลเด็กเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน จากนั้นทำการสนทนากลุ่มกับบิดามารดาหรือผู้ดูแลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษาเด็กอายุ 2-4 ปี และพัฒนาการด้านภาษาของเด็ก จากนั้นร่วมกันค้นหาแนวทางการพัฒนารูปแบบของกิจกรรมในการสร้างเสริมพัฒนาการแก่เด็ก โดยได้แนวทางในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา โดยมีรูปแบบในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาที่ปฏิบัติกับเด็กในเบื้องต้น มีการกำหนดกิจกรรมให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมว่าจะปฏิบัติอย่างไร ใครเป็นผู้ปฏิบัติ เพื่อให้ได้รูปแบบที่มีความเหมาะสม สามารถปฏิบัติได้จริงที่บ้านและมีความเหมาะสมกับแต่ละครอบครัว การสนทนากลุ่มใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ดำเนินการสนทนาในห้องที่สงบ มีความเป็นส่วนตัว ในวันเวลาที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยสะดวก

ขั้นตอนที่ 3 การนำรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี ไปทดลองใช้ปฏิบัติจริงกับเด็ก โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแลเป็นผู้ที่ทำกิจกรรมต่างๆ ในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาเป็นเวลา 1 เดือน และขอให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลทำการจดบันทึกกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาที่ได้ปฏิบัติกับเด็กทุกวัน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล ภายหลังจากนำรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาไปใช้เป็นเวลา 1 เดือน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลการประเมินพัฒนาการด้านภาษาของเด็กที่เข้าร่วมการวิจัย จากนั้นดำเนินการสนทนากลุ่มกับบิดามารดาหรือผู้ดูแล เพื่อประเมินผลการปฏิบัติและ

วิเคราะห์บันทึกกิจกรรมที่ปฏิบัติกับเด็ก แล้วจึงร่วมกันปรับรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้เกิดความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 ขึ้นสรุปและปรับปรุงรูปแบบฯ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม บันทึกภาคสนาม การบันทึกกิจกรรมของบิดามารดาหรือผู้ดูแลมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา สรุปเป็นรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี ทำการสนทนากลุ่มกับครู/ผู้ดูแลอีกครั้งเพื่อพิจารณาปรับรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา แล้วส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเพื่อช่วยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากขึ้น หลังจากนั้นได้นำเสนอรูปแบบและวิธีการในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้แก่บิดามารดาผู้ดูแล และคนในชุมชน ได้รับทราบโดยทั่วกันในวันแรกของการเปิดภาคเรียนใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเป็นหลัก โดยผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยถอดเทปการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม อ่านบททวนวงเค้าโครงของข้อมูลแบ่งเป็นประเภท คำนึงถึงบริบทของข้อมูล นำมาลดรหัสข้อมูล และหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลครบแล้ว ถอดรหัสข้อมูล นำมาสร้างข้อสรุปเป็นประเด็นย่อย เชื่อมโยงข้อมูลสรุปเป็นประเด็นหลัก ซึ่งเน้นความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และใช้การวิเคราะห์ทั้งในส่วนของกรณีวิเคราะห์เปรียบเทียบ และการวิเคราะห์เรื่องราว¹² โดยในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลได้มีการตรวจทานการวิเคราะห์ข้อมูลโดยผู้วิจัย ผู้วิจัยร่วมและผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งช่วยให้ได้ข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกต้องมากขึ้น รวมทั้งนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ไปสอบถามมารดาของเด็ก 1 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการวิเคราะห์ข้อมูลอีกครั้ง

ผลการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูล คือ บิดามารดาหรือผู้ดูแลจำนวน 5 คน ครูหรือผู้ดูแลเด็กประจำระดับชั้นอนุบาล 1 จำนวน 2 คน โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแลมีอายุระหว่าง 30-47 ปี เป็นบิดา

1 คน มารดา 2 คน และยาย 2 คน การศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษาถึงระดับอาชีวศึกษา โดยมีอาชีพเป็นพนักงานบริษัท 3 คน แม่บ้าน 2 คน รายได้ครอบครัว 5,000-10,000 บาท/เดือน จำนวน 3 ครอบครัว และ 10,000-30,000 บาท/เดือน จำนวน 2 ครอบครัว ส่วนครู/ผู้ดูแลเด็กมีอายุ ระหว่าง 30-44 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีรายได้ครอบครัว 10,000-30,000 บาท/เดือน

ระยะพัฒนารูปแบบ

ในวงรอบแรกของการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนารูปแบบเพื่อให้เกิดความเข้าใจทั้งปัญหาและบริบท บิดามารดา/ผู้ดูแล และครู/ผู้ดูแลเด็กได้สะท้อนมุมมองความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษา และการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางพัฒนาการด้านภาษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านภาษา และการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี

ในมุมมองของบิดามารดาหรือผู้ดูแล ได้ให้ความหมาย “พัฒนาการด้านภาษา” ของเด็กอายุ 2-4 ปี คือ การที่เด็กอ่านเขียน ก-ฮ หรือตัวเลข 1-10 การรู้คำศัพท์ และการบอกความต้องการของตนเองได้ และทุกคนต่างมองตรงกันว่า การสร้างเสริมพัฒนาการเป็นหน้าที่ของครู บิดามารดาหรือผู้ดูแลเป็นเพียงผู้สนับสนุนการสอนของครู ด้วยการหันมาให้เด็กทบทวนสิ่งที่ครูสอนและดูแลให้ทำการบ้านเท่านั้น โดยมีคุณยายของเด็กคนหนึ่งบอกว่า “โรงเรียนเป็นคนสอน ส่วนเราเป็นคนคอยทบทวนให้ต่อ จะได้ช่วยกันทั้ง 2 ทาง” เช่นเดียวกับที่มารดาของเด็กคนหนึ่งเล่าว่า “ครูจะมีเทคนิควิธีการสอน มีสื่อเราให้ลูกทบทวนก่อนนอน ให้ลูกท่อง ก-ฮ 1-10 ให้ฟังหน่อย เพื่อให้เขาจำได้ พูดให้เขาซึมซับทุกวัน” ส่วนกิจกรรมที่ช่วยสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้กับเด็ก บิดามารดาหรือผู้ดูแลระบุว่าเป็นการสอนอ่าน เขียน พยัญชนะ หรือตัวเลขจากหนังสือ Tablet สื่อการสอนจาก DVD การสอนเรียกชื่อคน สัตว์ สิ่งของ มารยาทในสังคมจากสิ่งต่างๆ ที่พบในชีวิตประจำวันเป็นส่วนใหญ่ โดยบิดาของเด็กคนหนึ่งได้เล่าถึงวิธีการของตนเองว่า “ผมให้เขาดูภาพ ตัวอักษร แล้วออกเสียงตาม

ให้ชัดเจน สอนด้วย Tablet บางครั้งก็สอนให้เรียกชื่อคน สัตว์ สิ่งของต่างๆ ตามในหนังสือหรือในชีวิตประจำวันที่เขาเห็น”

สำหรับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็ก ในส่วนของครูหรือผู้ดูแลเด็ก ได้ดำเนินงานตามหลักสูตรศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งก็ต้องการปกครองส่วนท้องถิ่น และมาตรฐานของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เกี่ยวกับบุคคลและสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติรอบตัวเด็ก สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก และวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านกิจกรรม 6 หลัก คือ กิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา ซึ่งในแต่ละกิจกรรมเด็กจะได้เรียนรู้พัฒนาการด้านภาษา ทั้งด้านความเข้าใจภาษาและการแสดงออกทางภาษา แต่ปัญหาที่พบ คือ คำศัพท์บางคำที่สอนกับแบบคัดกรองพัฒนาการที่ใช้ในการประเมินเด็กไม่เหมือนกัน เช่น คำว่า “และ” กับ “แล้ว” คำว่า “หน้า-หลัง” และ “แรก-สุดท้าย” เด็กไม่เข้าใจ ทำให้ผลการคัดกรองพัฒนาการด้านภาษาของเด็กต่ำกว่าเกณฑ์ ดังนั้น ครูหรือผู้ดูแลเด็ก จึงต้องปรับประสบการณ์การเรียนรู้โดยใช้คำที่แตกต่างให้เด็กได้เรียนรู้เพิ่มขึ้น โดยครูคนหนึ่งเล่าว่า “ในกิจกรรมเสริมประสบการณ์ ครูก็จะสอดแทรกในเนื้อหาที่สอน หรือกิจกรรมประจำวัน และเปลี่ยนคำศัพท์ที่เคยใช้ใหม่เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้คำศัพท์ใหม่ที่มีความซับซ้อนของการกระทำมากขึ้น เช่น ล้างมือ ล้างแก้ว แล้วไปวันปาก”

ปัญหาและอุปสรรคที่ขัดขวางการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา

บิดามารดาหรือผู้ดูแล ต่างประสบปัญหาที่คล้ายกัน ว่า รู้สึกไม่มั่นใจในการตอบคำถามของเด็กในบางคำถามที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิชาการ เนื่องจากไม่มีความรู้ กลัวว่าจะตอบคำถามผิด ดังที่คุณยายของเด็กคนหนึ่งเล่าว่า “เขาถามว่า พระอาทิตย์ขึ้นแล้วจะไปลงที่ไหน วันไหน หมอกลงเยอะ แล้วก็จะถามว่าวันอะไรเต็มไปหมด พอบอกเขาว่าเรียกว่า หมอก เขาก็จะถามต่ออีกว่า หมอกคืออะไร เราก็มารู้จะตอบยังไง” และหลายครั้งที่เด็กถามด้วยคำถามเดิม ถามซ้ำๆ ทำให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลอาจ

ไม่ใส่ใจในการตอบคำถาม การสนทนาระหว่างเด็กกับบิดามารดาหรือผู้ดูแลจึงยุติ โดยมารดาของเด็กคนหนึ่งเล่าว่า “เขาชอบถามว่าทำไม แล้วถามไปเรื่อยๆ เรื่องเดิม คำถามเดิมซ้ำๆ เราก็คอยตอบ แต่บางครั้งเราก็เบื่อกับที่จะอธิบาย” นอกจากนี้การทำงานนอกบ้าน ทำให้บิดามารดาไม่มีเวลาให้กับเด็ก จึงเป็นหน้าที่ของผู้สูงอายุในครอบครัวที่จะคอยดูแลหลาน ดังที่มารดาคนหนึ่งบอกเล่าว่า “เดือนนี้จะหยุดแค่สองวัน ออกแต่เช้า กว่าจะกลับถึงบ้านก็มีมืดแล้ว แต่ก็ยังดีที่มีคุณชวดดูแลบ้าน อยู่กับคนแก่ เขาก็ไม่ได้ทำอะไร”

สำหรับการมีส่วนร่วมกันกับศูนย์ฯ บิดามารดาหรือผู้ดูแลต่างมองว่า ในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กเป็นสิ่งสำคัญ และการมีส่วนร่วมของบิดามารดาหรือผู้ดูแลก็คือการดูแลให้เด็กทบทวนสิ่งที่ครูสอน ดูแลให้ทำการบ้าน และการเข้าร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ที่ศูนย์ฯ จัดขึ้น ซึ่งบิดามารดาหรือผู้ดูแลต่างให้ความร่วมมือ และปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาใดๆ

ระยะการนำรูปแบบไปใช้

ในช่วงวงรอบที่สอง เมื่อบิดามารดาหรือผู้ดูแลได้ข้อสรุปร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา และเห็นชอบร่วมกันที่จะนำแนวทางนั้นไปปฏิบัติกับเด็กเป็นเวลา 1 เดือน โดยมีรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการแก่เด็กอายุ 2-4 ปี ซึ่งรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประเด็นหลัก คือ 1) การให้เวลา 2) การให้โอกาส และ 3) การให้แรงเสริมทางบวก โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การให้เวลา เป็นการให้เวลาแก่เด็กในการทำกิจกรรมที่เด็กสนใจร่วมกัน บิดามารดาหรือผู้ดูแลต้องอยู่กับเด็กแล้วเล่นด้วย อ่านหนังสือหรือเล่นนิทานให้ฟัง พูดคุยซักถามสิ่งที่ได้พบเห็น ผลัดกันตั้งคำถามโต้ตอบ หมั่นตั้งคำถามปลายเปิดกระตุ้นให้เด็กตอบ อธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น โดยปฏิบัติได้ในช่วงวันหยุด ตอนเช้าก่อนมาโรงเรียน หรือก่อนนอน

2. การให้โอกาส เป็นการสร้างโอกาสให้เด็กได้แสดงความสามารถของตนเอง ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกัน ชักชวนให้เด็กได้ช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน

ฝึกให้ช่วยทำงานบ้าน พร้อมกับมอบหมายหน้าที่ง่ายๆ ในชีวิตประจำวัน เช่น เก็บของเล่น กวาดบ้าน พับผ้า รดน้ำต้นไม้ ขณะทำกิจกรรมเด็กได้มีโอกาสได้สื่อสาร 2 ทาง ช่วยกันคิดแก้ปัญหาต่างๆ ร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ทักษะต่างๆ และเมื่อเด็กทำได้สำเร็จจะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง อันจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะส่งผลต่อความสำเร็จในอนาคตของเด็ก โดยจะปฏิบัติได้ในทุกวัน

3. การให้แรงเสริมทางบวก เป็นการทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและอยากมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้วยการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย ใช้น้ำเสียงที่อ่อนโยน สีหน้ายิ้มแย้ม พร้อมกับพูดชื่นชมเมื่อเด็กปฏิบัติได้ถูกต้องเหมาะสม

ภายหลังการนำรูปแบบกิจกรรมการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาไปปฏิบัติแก่เด็กเป็นเวลา 1 เดือน โดยบันทึกกิจกรรมที่ปฏิบัติในแต่ละวัน บิดามารดาหรือผู้ดูแลต่างพอใจในผลลัพธ์ที่ได้ กล่าวคือ กิจกรรมสามารถปฏิบัติกับเด็กได้จริง เป็นกิจกรรมที่ปฏิบัติได้ง่าย กลมกลืนไปกับชีวิตประจำวัน ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระที่ต้องปฏิบัติเพิ่มจากชีวิตประจำวัน บิดามารดาหรือผู้ดูแลทุกคนต่างเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับเด็ก จากผลการคัดกรองพัฒนาการ เด็กทุกคนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ก้าวหน้าอย่างชัดเจน ไม่เพียงพัฒนาการด้านภาษาเท่านั้น แต่ยังพบความก้าวหน้าของพัฒนาการด้านสติปัญญา การช่วยเหลือตนเองและสังคม อารมณ์ เด็กรู้จักเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดาหรือผู้ดูแลมาใช้ในการแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิตประจำวัน รับผิดชอบไม่แสดงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ มีจิตอาสาที่จะช่วยงานบ้านเอง โดยไม่ต้องร้องขอ โดยมารดาของเด็กคนหนึ่งเล่าว่า “ทำให้เขามีน้ำใจ ช่วยงานบ้านมากขึ้น มาบอกแม่ว่า เตี้ยหวนช่วยเก็บผ้าให้แม่นะ แล้วก็แยกเสื้อผ้าพ่อ แม่ และเขาใส่ตะกร้า แต่ยังพับไม่เป็นหรอก แค่นี้เราก็ชื่นใจแล้ว” และมารดาอีกคนเล่าว่า “เวลาดูหนัง รู้จักถาม เข้าใจเรื่องราว และเล่าให้ฟังได้เป็นฉากๆ” ซึ่งผลที่ได้ทำให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลมีความสุขกับการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติเพียง 1 เดือน โดยมารดาคนหนึ่งกล่าวว่า “รู้สึกมีความสุขไปอีกแบบ เราใส่ใจ ดูแลเขามากขึ้น เขาก็เก่งขึ้น แล้วยิ่งเราชมเขา เขาก็จะยิ้มดีใจ ดูเขามีความสุขแล้วเวลาเราบอกระไร เขาก็เชื่อฟังเรา”

ระยะปรับปรุงรูปแบบภายหลังการนำไปใช้

ในวกรอบที่สามในช่วงของการคืนข้อมูลให้กับบิดามารดา ผู้ดูแลและคนในชุมชน สามารถสรุปรูปแบบสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยพบว่าการมีปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างบิดามารดาหรือผู้ดูแลเด็กเพียงวันละ 30 นาที - 1 ชั่วโมง ด้วยการให้เวลาในการเล่น เล่านิทาน ร้องเพลง อ่านหนังสือ พูดคุยถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์ฯ และอธิบายสิ่งที่พบเห็นกับเด็กให้มากขึ้น ให้โอกาสเด็กได้เรียนรู้และแสดงความสามารถของตนเอง ด้วยการร่วมทำกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน และให้แรงเสริมทางบวก ด้วยการสร้างบรรยากาศในการปฏิสัมพันธ์ที่ผ่อนคลาย ด้วยน้ำเสียงและท่าทางที่อ่อนโยน สีน้ายิ้มแย้มพร้อมการให้คำชม ซึ่งสรุปเป็นรูปแบบได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแล

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาพบว่า บิดามารดาหรือผู้ดูแล ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับพัฒนาการด้านภาษา และบทบาทของตนเองในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้กับเด็ก โดยเข้าใจว่าพัฒนาการด้านภาษาเด็กอายุ 2-4 ปี คือ การอ่านออก เขียน ก-ฮ หรือตัวเลข 1-10 ได้ และการสร้างเสริมพัฒนาการเป็นหน้าที่ของครู บิดามารดาหรือผู้ดูแลเป็นเพียงผู้สนับสนุนการสอนของครู ด้วยเหตุนี้จึงให้

ความสำคัญกับการหมั่นให้เด็กทบทวนสิ่งที่ครูสอน การสอนอ่านเขียนและสอนทำการบ้านเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ผู้ปกครองบางส่วนขาดความรู้ มีปัญหา อุปสรรคในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันในการสร้างเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมแก่เด็กตามวัย มีทัศนคติที่ไม่ถูกต้องในการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษา โดยเชื่อว่าการปล่อยให้เด็กอยู่หน้าจอทีวีหรือคอมพิวเตอร์จะช่วยให้เด็กฉลาดและพูดได้เร็ว และผลการสำรวจการส่งเสริมนิสัยรักการอ่านที่เป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กปฐมวัยของผู้ปกครอง ที่พบว่าผู้ปกครองไม่สามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านแก่เด็กได้ เนื่องจากไม่มีเวลา ไม่มีอุปกรณ์ ขาดความรู้ในการส่งเสริมให้เด็กรักการอ่าน⁸

สำหรับรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี โดยบิดามารดาหรือผู้ดูแลที่พัฒนาขึ้นนี้ ทำให้บิดามารดาหรือผู้ดูแลตระหนักรู้ถึงปัญหา เลือกวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง เห็นประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติ เรียนรู้ และปรับเปลี่ยนวิธีการ จนประสบผลสำเร็จได้ด้วยตนเอง จึงเห็นบทบาทสำคัญของตนเองว่าสามารถสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาให้กับเด็กได้ไม่ยาก ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับผู้ดูแลจะทำให้เด็กเลียนแบบการพูด และเกิดการเรียนรู้ได้โดยอัตโนมัติ ด้วยกิจกรรมที่ตนเองเป็นผู้กำหนด เป็นกิจกรรมประจำวันภายในบ้าน เด็กได้เรียนรู้ภาษาในขณะรับประทานอาหารเช้า ร่วมกิจกรรมภายในครอบครัว ซึ่งเหมาะสมกับบริบทของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เบลล์ ที่กล่าวว่า งานหรือกิจกรรมส่วนใหญ่ที่ทำให้เด็กเกิดการงอกงามทางสติปัญญา คือ งานในหน้าที่ประจำวันภายในบ้าน เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ภาษาในขณะรับประทานอาหารเช้า ร่วมกิจกรรมภายในครอบครัว บิดามารดาสามารถสอนเด็กด้วยวิธีที่ไม่ต้องมีแบบแผน เพียงแค่ให้เวลา เล่น เล่านิทาน ร้องเพลง อ่านหนังสือ และพูดคุยถึงกิจกรรมที่เกิดขึ้นในศูนย์พัฒนาเด็ก บอก อธิบายสิ่งที่พบเห็นกับเด็กให้มากขึ้น ก็จะช่วยให้เด็กจดจำสิ่งเหล่านั้นได้ดี และเกิดการเรียนรู้ภาษาจากครอบครัวได้อย่างเป็นธรรมชาติ¹³

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบที่มีความเหมาะสมกับ

บริบทของพื้นที่ ด้วยการให้เวลา ให้โอกาส และแรงเสริมทางบวก ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเล่นแบบองค์รวม หรือ Developmental-Individual Relationship based model (DIR/Floor time)⁹ ซึ่งเป็นแนวคิดใหม่ในการส่งเสริมพัฒนาการบนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในความแตกต่างของความสามารถในด้านต่างๆ ของเด็กแต่ละคน เชื่อว่าบิดามารดา คือ ผู้ที่เข้าใจพฤติกรรม และการแสดงออกของเด็กมากที่สุด ย่อมมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กได้อย่างเหมาะสม จึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการเด็กที่บ้าน ผ่านการเล่นและการพูดคุย เพื่อให้เด็กสามารถสื่อสาร คิด และแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เน้นให้บิดามารดาเห็นความสำคัญของการให้เวลากับเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในครอบครัว บิดามารดาเล่นร่วมกับเด็ก ส่งเสริมให้เด็กรู้จักพูดคุย ได้ตอบ ทำกิจกรรมร่วมกันในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านภาษา สติปัญญา อารมณ์-สังคม Floor Time เป็นเวลาพิเศษที่บิดามารดาให้กับบุตร อย่างน้อยวันละ 30 นาที แบบไม่เป็นทางการ โดยกิจกรรมหรือเรื่องราวการสนทนาต่างๆ เกิดขึ้นตามบริบท หรือสถานการณ์จริงตามความสนใจของเด็กในบรรยากาศที่อบอุ่น สนุกสนาน มีความสุข และรู้สึกปลอดภัย กล่าวคือ การให้เวลาร่วมกันในครอบครัว พูดคุยเรื่องที่เด็กสนใจ เล่นนิทาน เล่น ชักขวนเด็กให้สื่อสารได้ตอบ โดยบิดามารดาเข้าไปเล่นกับเด็ก ให้เด็กเป็นผู้ดำเนินการเล่น และคิดกิจกรรม ใช้เวลาร่วมกันทำกิจกรรมที่เด็กชอบด้วยการชักชวนให้ลงมือทำ หรือช่วยงานต่างๆ ในบ้าน คอยหาจังหวะกระตุ้นให้เด็กใช้ภาษาสื่อสารได้ตอบกลับไปมา ตั้งคำถามกระตุ้นให้เด็กค้นหาคำตอบด้วยตัวเอง เด็กจะค้นหาคำศัพท์เพื่อตั้งคำถามและตอบคำถามในสิ่งที่ตนเองสงสัย สนใจ ความสนุกจากการเล่น หรือการปฏิบัติกิจกรรมจะกระตุ้นให้เด็กอยากพูดคุย อยากตอบคำถาม อยากคิดแก้ปัญหา และอยากเรียนรู้ต่อไป ทำให้พัฒนาการด้านภาษา และด้านอื่นๆ พัฒนามากขึ้นตามมา สอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่าครอบครัวที่พูดคุยกับเด็กบ่อยๆ ด้วยความรัก การแสดงถึงความผูกพัน การพูดคุยด้วยน้ำเสียงที่อ่อนโยน และท่าทีที่ดี การยิ้มรับพยักหน้าหรือการพูดตอบกลับด้วยการอธิบายเพิ่มเติม จะช่วยให้ภาษาของเด็ก

พัฒนาเร็วยิ่งขึ้น โดยเด็กจะมีโอกาสได้รับรู้จำนวนค่าต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ถึง 13 ล้านคำ และครอบครัวที่ไม่ค่อยได้พูดคุยกับเด็ก เด็กจะรับรู้จำนวนของคำ น้อยกว่าครอบครัวที่พูดคุยกับเด็กบ่อยๆ ถึง 8 ล้านคำ หรือน้อยกว่าร้อยละ 62⁷ นอกจากนี้ยังพบว่า การให้โอกาสเด็กได้คิด แก้ปัญหา สื่อสารโต้ตอบ ทบทวน และเข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง เป็นการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ยั่งยืน เด็กจะควบคุมตัวเองได้ เป็นพื้นฐานในการสร้างวินัยในตนเองให้กับเด็ก⁹ การมีปฏิสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างบิดามารดาหรือผู้ดูแลด้วยการให้เวลา และโอกาส กับเด็กอย่างมีคุณภาพ จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้เด็กรู้สึกอบอุ่น เป็นสุข และปลอดภัย ทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถเรียนรู้ และปฏิบัติทักษะต่างๆ ได้ดี การให้แรงเสริมทางบวกอย่างสม่ำเสมอ ด้วยการสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายให้เด็กรู้สึกอิสระ การชมเชย ให้กำลังใจ ชื่นชมในกิจกรรมที่เด็กได้พยายามทำ กล่าวคำชมผลงาน คำตอบที่ดี ถูกต้อง พฤติกรรมที่เหมาะสม คำพูดเชิงบวกในการสนทนา เหล่านี้จะกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจ และอยากรู้ เป็นการบอกกล่าวโดยนัยให้เด็กรู้ว่าพฤติกรรมที่ทำเป็นสิ่งที่ดี ควรแสดงพฤติกรรมนั้นต่อไป¹⁴

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการวิจัย เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้อยู่ในชุมชนกึ่งเมือง จึงควรมีการศึกษาในชุมชนที่มีบริบทอื่น เช่น ชุมชนเมือง หรือชนบท โดยศึกษาติดตามพัฒนาการของเด็กในระยะยาว เพื่อดูความยั่งยืนของรูปแบบฯ
2. ด้านการพัฒนาการบริการ บุคลากรที่เกี่ยวข้องควรนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปวางแผนให้บริการที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการในการสร้างเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ โดยเฉพาะพัฒนาการด้านภาษาของเด็ก ซึ่งถือเป็นปัญหาพัฒนาการที่ไม่สมวัยในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงอย่างต่อเนื่องของเด็กไทย
3. ด้านการศึกษา สถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กปฐมวัย ควรนำรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี ไปสอดแทรกหรือเป็นกรณีศึกษาในการเรียนการสอน

4. ด้านการพัฒนาเชิงนโยบาย องค์กร หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรนำรูปแบบการสร้างเสริมพัฒนาการด้านภาษาแก่เด็กอายุ 2-4 ปี ที่ได้จากการวิจัยไปกำหนดมาตรฐานการพัฒนาศูนย์เด็กเล็กที่ให้บริการหรือผู้ดูแลมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพ

เอกสารอ้างอิง (References)

1. Polan EU. Life span development. In: Christensen LB, Kockrow OE, editors. Foundation of nursing. 3rd ed. St.Louis: Mosby; 1999. p.86-117.
2. Rungpriwan R. Promoting language skills for children. In: Hunsakunachai T, Rungpriwan R, Sutjaritpong S, Chonchaiya W, editors. Child development and behavior: well child care. Bangkok: Beyond Enterprise; 2013. p.338-55. (in Thai).
3. Kotchabhakdi N. The development of the brain: the neurological and behavioral biology research project. Nakhon Pathom: Institute of Molecular Biosciences, Mahidol University; 2009. (in Thai).
4. Mohsuwan L. Development of physical Thailand: growth, nutrition and physical fitness. Bangkok: The Thailand Research Fund; 2004. (in Thai).
5. Pual R. Language disorder from infancy through adolescence: assessment and intervention. 2nd ed. St.Louis: Mosby; 2001.
6. Department of Health, Bureau of Health Promotion. Survey of early childhood health report 2011 Nonthaburi: Department of Health; 2011. (in Thai).
7. The National Institute for Child and Family Development. Quality of children's life. Nakhon Pathom: Appa Printing Group; 2013. (in Thai).
8. Shaihun C. The state and problems of parents in promoting reading habits of preschool children in school under the office of the basic education commission [master's thesis]. Bangkok: Chulalongkorn University; 2010. 90 p. (in Thai).
9. Nopmaneejumruslers K. Promoting the development of children with floortime. In: Staworn D, Samakoses R, Lolekha S, editors. Advances in pediatrics. Bangkok: Beyond Enterprise; 2009. (in Thai).
10. Jiawiwatkul U. Participatory action research: key concepts and lessons. Bangkok: P.S. Livingston; 2010. (in Thai).
11. Ban Ratchakhram Child Care Center. The results are summarized child development. Phranakhon Si Ayutthaya: Ban Ratchakhram Child Care Center; 2013 (in Thai).
12. Chantavanicht S. Qualitative research. 9th ed. Bangkok: Chulalongkorn University; 1991. (in Thai).
13. Srichan A. The development of the educational pattern provided to the parents in encouraging the language ability of the early childhood [master's thesis]. Surin: Surin Rajabhat University; 2004. 607 p. (in Thai).
14. Office of Women's Affairs and Family Institute. Campaign spending time with family. Bangkok: Ministry of Social Development and Human Security; 2007. (in Thai).